

VÝCHOVA V RODINĚ 1,2

Mgr. et Mgr. Lucie Grůzová

OBSAH

1. Rodina jako systém, její struktura.
2. Sociologické teorie rodiny.
3. Nové jevy v současných proměnách rodinného života.
4. Výchovné styly, Funkce rodiny.
5. Přijetí dítěte v rodině, Členové rodiny jako vychovatelé.
6. Význam rodinného prostředí pro rozvoj osobnosti dítěte, vnitřní a vnější podmínky rodinné výchovy.
7. Postavení dítěte v rodině dříve a v současnosti.
8. Právní postavení rodiny.
9. Ekonomie rodiny, zaměstnané matky.
10. Mateřská škola jako doplněk výchovy v rodině.

POŽADAVKY NA ZÁPOČET

- Vypracování seminární práce: Koncept knihy (výběr z doporučené literatury)
- Rozsah práce max. 5 normostran
- Odevzdání práce v termínu: do 23.12.

Kritéria pro hodnocení jsou:

- Schopnost shrnutí nejdůležitějších myšlenek jednotlivých kapitol
- Dodržení rozsahu práce a termínu odevzdání
- Svůj postoj

VÝCHOVA V RODINĚ

- Pohled sociologie
- Pohled pedagogiky
- Pohled psychologie

RODINA

= nejdůležitější soc. skupina a instituce, která je základním článkem soc. struktury a zákl. ekonomickou jednotkou

=sociální zařízení, jehož základním účelem je vytvářet soukromý prostor pro reprodukci společnosti. Chrání své členy, nemění svůj tvar, změny ve svém okolí vyrovnává. Svou dynamikou umožňuje a v jistém smyslu i podporuje pokrok a vývoj společnosti a brání společenský systém před chaosem. (I.Možný, 2006)

Rodina jako systém

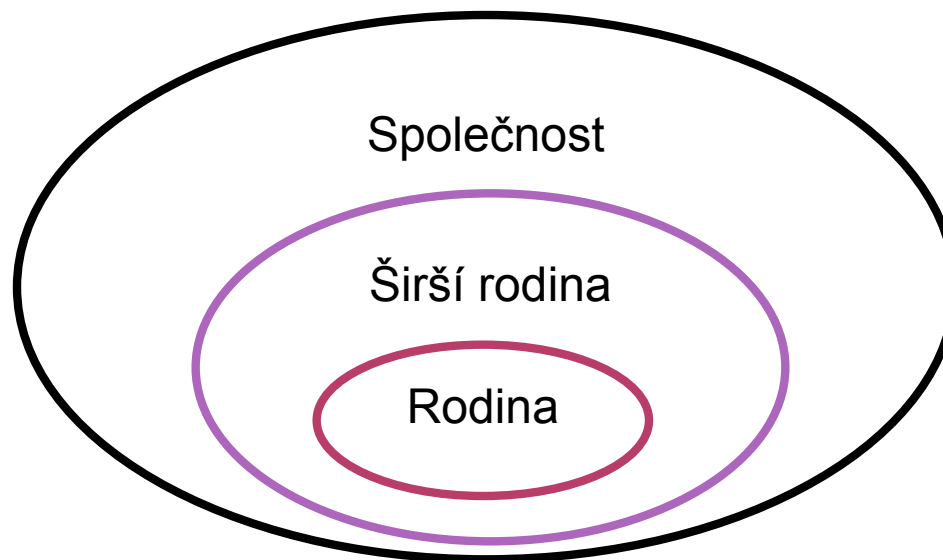
Prvky systému - lidé ve VZÁJEMNÝCH
INTERAKCÍCH (ne lidé sami)

Chování každého jednotlivce ovlivňuje ostatní.

Systém má své subsystemy (děti, prarodiče...)

= „porucha“ v jednom ovlivňuje celý systém

RODINA (mikrosystém) =
ŠIRŠÍ SPOLEČENSTVÍ (mezosystém) =
SPOLEČNOST (makrosystém)

V rámci rodiny se vytváří **podsystemy** (rodiče, matka+dcera, otec+děti, manželé, sourozenci)

Změny systému:

KONTINUÁLNÍ

(pozvolné - stárnutí)

DISKONTINUÁLNÍ

(události - rozvod)

SOCIÁLNÍ SÍŤ RODINY

- ⊙ Schopnost rodiny vychovávat děti a vyrovnávat se s těžkostmi je závislá na tom, jak je rodina napojena na své sociální okolí.
- ⊙ Sociální síť rodiny = koalice rodin na sobě závislých, do níž se někdy počítají ještě nepříbuzní lidé (přátelé, známí)
- ⊙ Obecně platí: duševní i tělesné zdraví je závislé na vazbách v rodině. Mnohé aspekty prosperity jsou závislé na vazbách v širší rodině.

⊙ „System musí být vůči svému prostředí ohraničen, aby se v něm nerozpustil.“

(zvenčí, ale také uvnitř - jasné hranice)

Nejasné hranice vedou k prolnutí a znečitelnění kompetencí (nediferencovaná masa rodinných já - Bowen)

⊙ „Zároveň musí s okolím komunikovat, aby nezanikl.“

(komunikace má obsahový a vztahový aspekt)

„System se udržuje v ustáleném stavu pomocí zpětných vazeb.“

(Matoušek, 2003, s. 77)

STRUKTURA RODINY

Uplatňuje se v ní působení:

- Otcovské
- Mateřské
- Sourozenecké
- Prarodičovské
- Širší rodinné (tety, strýčkové)

RODINA A VNĚJŠÍ VZTAHY

- ◉ Vytvoření na základě své koncepce sociální skutečnosti. Představa je propojena s místem, kde rodina žije. (bezpečí, co je žádoucí, možnosti)
- ◉ Ve své studii Reiss (in Matoušek) rozlišil 3 dimenze rodinného paradigmatu:
- ◉ 1) **konfigurace** - ukazuje nakolik rodina pojmá své prostředí jako předvídatelné, nakolik je schopna objevovat ve společnosti pravidelnosti vysvětlující podstatné události

- ⊙ 2) **koordinace** - parametr vyjadřující, jak se rodina cítí být vnímaná svým sociálním prostředím. Jde o pojetí rodiny, její prestiž.
- ⊙ 3) **uzavřenost** - udává rovnováhu mezi otevřeností rodiny vůči novým zkušenostem a uchováváním rodinných tradic.

INTERAKCE

- ◉ Vztahy v rodině jsou definovány pravidly.
(Kdo se má ke komu jak chovat.)

Pravidla se projevují **v komunikačních stereotypch rodiny.**

Výzkumy rodinných interakcí se zaměřují na tyto kategorie:

Jasnost

Téma (návaznost jednotlivých témat na sebe)

Svěřování (mluvčího i druhého, popř. odmítnutí)

Souhlas (jednoznačný, nejednoznačný)

Vzájemné vztahy (negativní, pozitivní, neutrální)

KOMUNIKACE

- Ovlivňuje sebehodnocení dítěte a tím i psychický stav, činnosti a formování osobnosti v určitých aspektech.

(Čáp)

- Respektující komunikace v knihách:

Respektovat a být respektován

Mluvit tak, aby nás děti poslouchaly

CVIČENÍ

- ◉ Udělejte si, prosím, sami pro sebe schéma své rodinné sítě. Zahrňte do něj všechny osoby z rodiny, s nimiž přicházíte do styku.
- ◉ Můžete porovnat s kolegy velikost své sítě a strukturu.

2. VÝCHOVNÉ STYLY V RODINĚ

- 1) **Tradiční** - uspokojování potřeb dítěte
- 2) **Moderní** - důraz na právo jedince realizovat vlastní očekávání
- 3) **Hledající** - vrací se k přírodě, k přirozenému, akcentují psychický vývoj dítěte

Šulová, 2005

TRADIČNÍ STYL VÝCHOVY

- ◉ tzv. „dítěcentrismus“
- ◉ rodiče věnují maximální zájem a péči dítěti
- ◉ veškeré potřeby dítěte (materiální i vztahové) a jejich uspokojování je prvořadé
- ◉ tento výchovný přístup se vyskytuje u materiálně labilnějších společností, které se snaží zajistit především svoji budoucnost maximální péčí o děti a jejich rozvoj.

MODERNÍ STYL VÝCHOVY

- ◉ důraz na právo jedince realizovat vlastní očekávání
- ◉ rodiče vnímají dítě jako součást jejich života, jako znak jejich úspěchu genetického i výchovného
- ◉ očekávají bezproblémový vývoj dítěte, úspěch v životě
- ◉ pečlivě se připravují na rodičovství, občas ve svých plánech a každodenní realitě zapomínají na spontánnost, emoce, vzájemnost
- ◉ někteří z nich přetěžují děti různými zájmovými aktivitami, rané dětství vnímají jako velkou časovou investici na úkor své kariéry a vlastního volného času
- ◉ sledují výsledky výzkumů zaměřených na raný vývoj, jednak proto, aby je maximálně integrovala do vlastního života, a též je velmi zajímá, jak lze nahradit vlastní absenci (fyzickou či psychickou): zda lze dítě umístit do předškolního zařízení bez jeho vývojové újmy, jak má vypadat čas trávený s dítětem, aby přinášel ovoce (speciální programy, PC programy), jaké kvality má mít „paní na hlídání“ a podobně.

HLEDAJÍCÍ STYL VÝCHOVY

- ◉ rodiče akcentují pouto dítěte k matce a rodičům jako základní vztah pro vývoj psychiky dítěte
- ◉ raná interakce rodiče s dítětem je zajímavá z hlediska její přirozené podstaty
- ◉ vrací se k přírodě, k přirozenému, inspirují se u přírodních národů
- ◉ tento styl je zastoupen výraznou skupinou české populace v rodičovském věku

TRADIČNÍ ROZDĚLENÍ

- **Autokratický styl** - při tomto stylu vychovatel hlavně rozkazuje a zakazuje. Mnoho sám mluví, nepustí druhé ke slovu. Klade podmínky pro dosažení něčeho žádoucího, příjemného, např. pochvaly. Hojně vyhrožuje, varuje, trestá. Málo respektuje přání a potřeby dětí. Má zásadně jiná, širší a vyšší práva než děti. Dává dětem málo příležitosti k samostatnému jednání, způsobu řešení úloh apod. Při tomto stylu výchovy se ale zejména děti nevychovávají k samostatnému, iniciativnímu a tvořivému řešení problémů, rozhodování a jednání. Je to styl výchovy, který odpovídá přípravě pro podřízenou roli v nedemokratické společnosti, a ne k přípravě občana demokratického státu.

- **Liberální výchova** - tato výchova je pro děti méně frustrující než autokratický styl, ale má i nepříznivé účinky. Vychovatel klade nízké požadavky, popřípadě nekontroluje jejich plnění. Nízká je výsledná úroveň vědomostí a dovedností dětí, zejména se nerozvíjí jejich svědomitost a vytrvalost.

- **Sociálně - integrační styl** - v tomto stylu přiznává vychovatel dětem lidská práva a důstojnost, respektuje v nich osobnost, bere je vážně, zejména je neponižuje. Podporuje jejich samostatnost a iniciativu. Působí spíše příkladem než množstvím příkazů a zákazů. Proto hojně užívá návrhů, otázek, podnětů pro děti, aby samy přemýšlely a účastnily se rozhodování. Nemluví stále sám a nechává mluvit děti. Pokud je nutno potrestat, volí formu, která dítě neponižuje.

JAKÝM ZPŮSOBEM BYSTE CHTĚLI VYCHOVÁVAT VY?

- ◉ Zkuste formulovat cíle, jaké by vaše dítě mělo být v jednom roce, ve dvou letech, ve třech letech?
- ◉ S. Biddulph říká: „Se všemi batolaty je to těžké, ale není dobré chtít je „zlomit“ jen proto, že projevují sílu. Není správné ani jim ve všem vyhovět, protože tak je učíme, že když se budou hodně vztekat, dosáhnou toho, co chtějí. Proto je podstatné, abychom byli neústupní a uchovali si dobrou náladu.“